

כפר שנת

וזאת

הברכה

עם אונקלוס ורש"י

פרשת וזאת הברכה

דברים פרק-לג

א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ
מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וְדָא בְּרַכְתָּא דִּי בְּרִיךְ מְשֶׁה נְבִיא דִּי

יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם מוֹתָהּ:

וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו,

שאם לא עכשיו אימתי:

בַּיָּאמַר יְהוָה מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח

מִשְׁעֵיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִחֹר

פָּאָרָן וְאַתָּה מִרְבַּבֶּת קִדְשׁ

מִימֵינוּ (אֲשַׁדֶּת) אֵשׁ דָּת לָמוֹ:

וְאָמַר יִי מִסִּינֵי אֲתַגְּלִי וְזָהוּר יִקְרָה

מִשְׁעִיר אֶתְחִזִּי לָנָא אֶתְגְּלִי בְּגִבְרָתָהּ

מִטּוֹרָא דְּפִאָרָן וְעִמָּה רַבְּבַת קַדִּישִׁין

כְּתִב יְמִינָהּ מְגוֹ אֶשְׁתָּא אֲוִרִיתָא יְהִי

לָנָא:

וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בֹא. פֶּתַח תַּחֲלֶה בִּשְׂבָחוֹ

שֶׁל מְקוֹם וְאַחֵר כֵּךְ פֶּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל

יִשְׂרָאֵל וּבִשְׂבַח שִׁפְתָּח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת

זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹל זֶה דֶּרֶךְ רְצוֹי הוּא,

כְּלוֹמַר, כִּדְאִי הֵם אֵלּוֹ שֶׁתַּחֲזוּל עֲלֵיהֶם

בְּרִכָּה: מִסִּינִי בֹא. יֵצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבֹאוּ

להתיצב בתחתית ההר, כחתן היוצא
להקביל פני כלה, שנאמר לקראת
האלהים למדנו שיצא כנגדם: וזרח
משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו
את התורה ולא רצו: הופיע. להם: מהר
פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל
שיקבלוה ולא רצו: ואתה. לישראל:
מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות
מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא
בדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשרו
ותפארתו ביום חופתו: אש דת. שהיתה

כתובה מאז לפניו באש שחזרה על גבי
אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו.
דבר אחר אש דת, כתר גומזו, שנתנה להם
מתוך האש:

ג אֶף חֵבֶב עַמִּים כָּל קְדָשִׁיו
בִּידֶךָ וְהֵם תִּכּוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא
מִדְּבַרְתֶּיךָ:

אֶף חֲבִיבִינוּן לְשִׁבְטֵיָא כָּל קְדִישׁוֹהִי
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אִפְקִינוּן מִמְצָרִים
וְאִנּוּן מִדְּבָרִין תַּחֲוֹת עֲנָנְךָ נְטִלִין עַל

מִיָּמָרְךָ:

אֵף חֹבֵב עַמִּים. גַּם חָבָה יִתִּירָה חֹבֵב אֶת
הַשְּׁבִטִים, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד קְרוֹי עִם, שֶׁהָרִי
בְּנִימִין לְבָדּוֹ הִיָּה עֵתִיד לְהוֹלֵךְ כְּשֶׁאָמַר
הַקֶּב"ה לִיעֲקֹב גּוֹי וְקָהָל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ:
כֹּל קֹדֶשִׁי בִידֶךָ. נַפְשֹׁת הַצַּדִּיקִים גְּנוּזֹת
אֵתוֹ, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִיתָה נַפֶּשׁ אֲדֹנִי
צְרוּרָה בַּצְּרוּר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ: וְהֵם
תָּכֻן לְרַגְלֶךָ. וְהֵם רְאוּיִם לְכַךְ, שֶׁהָרִי תָּכֻן
עַצְמָן לְתוֹךְ תַּחְתִּית הָהָר לְרַגְלֶךָ בְּסִינִי,
תָּכֻן לְשׁוֹן פּוֹעֵלוֹ, הוֹתוֹזְכּוֹ לְתוֹךְ

**מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם
עול תורתך: מדברתיך. המ"ם בו קרוב
ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו,
ואשמע קול מדבר אלי, כמו מתדבר אלי,
אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר
להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש
בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על
פי דבריך, והמ"ם בו שמוש משמשת
לשון מן. דבר אחר אף חבב עמים, אף
בשעת חבתן של אומות העולם, שהראית
להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל**

**בִּידָם: כָּל קְדוֹשֵׁיךָ בִּידְךָ. כָּל צְדִיקֵיהֶם
וְטוֹבֵיהֶם דְּבִקּוֹ בְּךָ וְלֹא מִשּׁוֹ מֵאַחֲרֶיךָ,
וְאַתָּה שׁוֹמְרָם: וְהֵם תָּבוֹ לְרַגְלְךָ. וְהֵם
מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלְךָ: יֵשֶׁא
מִדְּבָרוֹתֶיךָ. מִקְבָּלִין גְּזֵרוֹתֶיךָ וּדְתוֹתֶיךָ
בְּשִׂמְחָה. וְאֵלֶּה דְּבָרֵיהֶם:**

**דְּתוֹרָה צְוָה לָנוּ מִנְּשָׂה מוֹרֶנְשָׁה
קַהֲלָת יַעֲקֹב:**

**אוֹרֵיתָא יְהִי לָנָא מִנְּשָׂה מְסֻרָה יִרְתָּא
לְכַנְּשֵׁת יַעֲקֹב:**

תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא

לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:

ה וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאַסֵּף

רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל:

וַהֲוֶה בִישְׂרָאֵל מֶלֶךָ בְּאַתְּכַנְשׁוֹת רִישֵׁי

עַמָּא כַחַדָּא שְׁבֹטֵיָא דִישְׂרָאֵל:

וַיְהִי. הַקַּב"ה: בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ. תְּמִיד עוֹל

מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם: בְּהַתְּאַסֵּף. בְּכָל הַתְּאַסֵּף

רָאשֵׁי חֲשֹׁבוֹן אֲסִיפָתָם: רָאשֵׁי. כְּמוֹ כִּי

תֵּשֵׂא אֶת רֹאשׁ, רְאוּיָן אֱלֹ שְׂאֲבָרְכֶם. דְּבַר

אחר בהתאסף, בהתאספם יחד באגודה
אחת ושלוש ביניהם, הוא מלכם, ולא
כשיש מחלוקת ביניהם:

וַיְחִי רְאוּבֵן וְאֶל יָמֹת וַיְחִי
מֵתָיו מִסֶּפֶר:

וַיְחִי רְאוּבֵן לְחַי עֲלָמָא וּמֹתָא תַּנְיָנָא
לֹא יָמֹת וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחֲסַנְתָּהוֹן
בְּמִנְיָנָהוֹן:

יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות.
לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה:

וַיְהִי מִתֵּיז מִסֵּפֶר. נִמְנִין בַּמִּנִּין שֶׁאֵר אַחֲיוֹ,

דֹּגְמָא הִיא זֶה, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמָר וַיִּשְׁכַּב אֶת

בִּלְהָה, וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשֶׂר, שֶׁלֹּא

יֵצֵא מִן הַמִּנִּין:

וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע

יְהוּדָה קוֹל יְהוּדָה וְאֵל עַמּוֹ

תְּבִיאֵנוּ יְדֵיו רַב לֹו וְעֶזֶר

מִצָּרָיו תְּהִיָּה:

וְדָא לִיהוּדָה וַאֲמַר קִבֵּל יְיָ צְלוֹתָהּ

דִּיהוּדָא בְּמִפְקָה לְאַגָּחָא קְרָבָא וּלְעֵמָּה
תְּתִיבְנָה לְשָׁלָם יְדוּהִי יַעֲבֹדֵן לָהּ
פְּרַעְנוּתָא מִסְנֵאוּהִי וְסַעֲיד מִבַּעֲלִי
דְּבַבּוּהִי הוּי לָהּ:

וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני
ששניהם הודו על קלקול שבידם שנאמר
אשר חכמים יגידו וגו' להם לבדם וגו' ולא
עבר זר בתוכם ועוד פירשו רבותינו, שכל
מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות
יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל

עליו, שנאמר וְחָטַאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים,
אמר משה, מי גרם לראובן שיודה, יהודה
וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד
ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט
מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל
עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה:
ידין רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו:
ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל,
על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט
וה' עזרו. דבר אחר שמע ה' קול יהודה,
כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו

שֶׁל יְהוּדָה, וְאֵף כִּשְׁחָלְקוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִטַּל
שִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר
מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נִחְלָת בְּנֵי שִׁמְעוֹן:

ח. שֵׁנִי וְלִלּוֹי אָמַר תִּמְיֵךְ

וְאוֹרֵיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר

נִסִּיתוֹ בַּמַּסָּה תִּרְיַבְהוּ עַל מִי

מִרְיַבָּה:

וְלִלּוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוֹרֵיָּא אֶלְבִּשְׁתָּא

לְגִבּוֹר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קִדְמָךְ דִּי

נִסִּיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהָוָה שְׁלִים בְּחִנְתוּהִי

עַל מִי מִצוֹתָא וְאַשְׁתַּכַּח מְהֵימָן:

וּלְלוּי אִמְר. וְעַל לִוִּי אִמְר: תּוֹמִיד

וְאוֹרִיד. כִּלְפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר: אִשְׁר

נִסִּיתוּ בַּמַּסָּה. שְׁלָא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאֵר

הַמַּלְיָנִים: תְּרִיבָהּ וְגו'. כְּתִרְגוּמוֹ. דְּבִר

אַחֵר תְּרִיבָהּ עַל מִי מְרִיבָה, נִסְתַּקְפַּת לִוִּי

לְבוֹא בַּעֲלִילָה, אִם מִשָּׁה אִמְר שְׁמַעוּ נָא

הַמּוֹרִים אַחֲרָי וּמְרִים מַה עֲשׂוּ:

ט הָאֵמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא

רִאִיתִיו וְאֵת אָחִיו לֹא הִכִּיר

וְאֵת (בְּנוֹ) בְּנָיו לֹא יָדַע כִּי

שָׁמְרוּ אֲמָרָתָךְ וּבְרִיתָךְ

יִנְצְרוּ:

דַּעַל אֲבוֹהֵי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כִּד

חֲבוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחוֹהֵי וּבְנוֹהֵי לֹא

נָסִיב אֲרִי נִטְרוּ מִטַּרְת מִימָרְךָ וּקְיָמְךָ

לֹא אֲשַׁנִּיו:

**האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו.
כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה' אלי,
נאספו אלי כל בני לוי, וצויתים להרוג את
אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו
מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר
לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו
ממש, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא
חטא אחד מהם, שנאמר כל בני לוי: כי
שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים
אחרים: ובריתך ינצורו. ברית מיכלה,
שאותם שנוכדו במדבר, של ישראל לא**

מלו את בניהם, והם היו מוליך ומליך
את בניהם,:

יורו משפטיך לי־עקב
ותורתך לי־שִׂרְאֵל ישימו
קטורה באֶפֶד וכליל על
מזבֶּחֶךָ:

כְּשֵׁרִין אֵלִין דִּילְפֹּון דִּינִיךָ לי־עֵקֵב
ואורֵיתךָ לי־שִׂרְאֵל יִשׁוּן קטורת
בוֹסְמִין קַדְמָךְ וגְּמִיר לְרַעְוָא על

מִדְּבַחֶךָ:

יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ. רֹאוּיִן אֱלֹהִים לְכַדֹּ: וּכְלִיל.

עוֹלָה:

יֵא בָרֶךְ: יְהוָה חֵילֹו וּפְעֵל יָדָיו

תִּרְצֶה מִחֵץ מַתָּנִים קָמִיו

וּמִשְׁנֵאָיו מִן יְקוֹמוֹן:

בָּרֶךְ יֵי נִכְסוֹתָי וְקוֹרְבֵן יְדוֹתָי תִּקְבֹּל

בְּרַעְוָא תִּבְר חֲרָצָא דְסִנְאוֹתָי וְדִבְעֵלִי

דְּבִבּוֹתָי דְּלֹא יְקוֹמוֹן:

**מַחֲץ מִתְּנִים קָמִיּוֹ. מַחֲץ קָמִיּוֹ מִכַּת
מִתְּנִים, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר וּמִתְּנִיהֶם תִּמְיֵד
הַמַּעַד, וְעַל הַמַּעֲוָרִין עַל הַכַּהֲוֹנָה אָמַר
בֶּן. דָּבָר אַחֵר, רֹאֵה שְׁעֵתִידִין חֲשֻׁמוֹנָאִים
וּבְנֵיו לְהִלָּחֵם עִם הַיּוֹנִים, וְהַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם
לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים, י"ב בְּנֵי חֲשֻׁמוֹנָאִי
וְאַלְעִזֵּר כִּנְגַד כַּמָּה רַבּוֹת, לְכַךְ נֶאֱמַר בֶּרֶךְ
ה' חֵילוֹ וּפִוְעֵל יָדָיו תִּרְצֶה: וּמִשְׁנֵאִיו מִן
יְקוֹמּוֹן. מַחֲץ קָמִיּוֹ וּמִשְׁנֵאִיו מֵהֵיוֹת לָהֶם
תְּקוּמָה:**

יב לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוֹזָח

יִשְׁכֹּן לְבֶטֶחַ עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו

כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן:

לְבָנִימָן אָמַר רְחִימָא דֵּי יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֵן

עַלֹּהֵי יְהִי מִגֵּן עַלֹּהֵי כָּל יוֹמֵיָא

וּבְאַרְעָה תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָּא:

לְבָנִימָן אָמַר. לִפִּי שְׁבֹרַכַת לֹוִי בַעְבֹּדַת

הַקִּרְבָּנוֹת, וְשָׁל בְּנִימִין בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

בַּחֲלָקוֹ, סִמְכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְךְ יוֹסֵף אַחֲרָיו,

שֶׁאֵף הוּא מִשְׁכָּן שִׁילָה הִיָּה בְנוֹי בַּחֲלָקוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּמָּאס בַּאֲחֵל יוֹסֵף וְגו', וְלִפִּי

**שבית עולמים חביב משילה, לכך הקדים
בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו
ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנבחרה
ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר:
ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה בית
המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש
אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד
לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים, אמרי
נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו
שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:**

שלישי

יג

וְלִיּוֹסֵף

אָמַר מְבָרְכַת יְהוָה אֲרִצּוֹ

מִמֶּנּוּ שָׁמַיִם מִטָּל וּמַתְּחוֹם

רֹבֶצֶת תַּחַת:

וְלִיּוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָא מִן קַדָּם יי אֲרֵעָה

עֲבָדָא מִגְדָּנִין מִטָּל דְּשָׁמַיָא מְלַעֲלָא

וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְּנִגְדָּן

מִמַּעַמְקֵי אֲרֵעָא מְלַרְע:

מְבֹרָכַת ה' אֶרֶצוֹ. שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּנַחֲלַת

הַשְּׁבֵטִים אֶרֶץ מְלָאָה כָּל טוֹב כְּאֶרֶצוֹ שֶׁל

יוֹסֵף: מִמֶּגֶד. לְשׁוֹן עֵדָנִים וּמִתְקָ:

וּמִתְהוֹם. שֶׁהִתְהוֹם עֹלָה וּמִלְחָלָה אוֹתָהּ

מִלְמָטָה. אֵתָּה מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׁבֵטִים בְּרַכְתּוֹ

שֶׁל מֹשֶׁה מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב:

יָד וּמִמֶּגֶד תְּבוֹאֶת שְׁמִשׁ

וּמִמֶּגֶד גִּרְשׁ יִרְחִים:

וְעַבְדָּא מִגְדָּנִין וְעֵלְלִין מִיבּוּל שְׁמִשָּׂא

וְעַבְדָּא מִגְדָּנִין מִיִּישׁ יִרַח בִּירַח:

וּמִמֶּגֶד תְּבוֹאוֹת שֶׁמֶשׁ. שֶׁהִיְתָה אֶרֶצוֹ
פְּתוּחָה לַחֲמָה וּמִמֶּתְקַת הַפִּירוֹת: גֵּרֶשׁ
יֶרֶחִים. יֵשׁ פִּירוֹת שֶׁהִלְבֵּנָה מִבְּשִׁלָּתָן,
וְאִלּוּ הֵן קִשּׁוּאִין וְדִלּוּעִין. דְּבַר אַחֵר גֵּרֶשׁ
יֶרֶחִים, שֶׁהָאֶרֶץ מִגֵּרֶשֶׁת וּמוֹצִיָּאָה מִחֲדָשׁ
לַחֲדָשׁ:

טו וַיֵּרָאֵשׁ הָרִי קִנָּדָם וּמִמֶּגֶד
גְּבָעוֹת עוֹלָם:

וַיֵּרֶשׁ טוֹרָא בִּפְרִיָּא וּמִטּוֹב רָמָן
דְּלֹא פְּסָקָן:

ומראש הררי קדם. ומבורכת מראשית

בישול הפירות, שהרריה מקדימין לבכר

בישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד

שקדמה בריאתן לשאר הרים: גבעות

עולם. גבעות העושות פירות לעולם

ואינן פוסקות מעוצר הגשמים:

טז וממנוגד ארץ ומלאה ורצון

שכני סנה תבואתה לראש

יוםם ולקדקד נזיר אחיו:

ומטוב ארעא ומלאה ורעי לה

דְּשַׁכְּנֶתָּהּ בְּשָׁמַיָּא וְעַל מִשָּׁה אֶתְגַּלִּי
בְּאַסְנָא יִיתוֹן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דִּיּוֹסְף
וְלִגְבְּרָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:

ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא
ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוחו של
הקב"ה, הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון.
נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא:
תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר
אחיו. שהופרש מאחיו במכירתו:

יז בְּכוֹר שׁוֹרֵף הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי

וְרֵאשׁוֹם קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנָּח

יַחְדָּו אַפְסֵי אֲרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת

אֲפָרִים וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה:

רַבָּא דְּבְנוֹהֵי זִינָא לָהּ וּגְבוּרָן

דְּאֵתְעִבִּידָא לָהּ מִקָּדָם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא

דִּילָהּ בְּגִבְרַתָּהּ עַמִּמִּיא יִקְטִל כַּחֲדָא

עַד סִיפֵי אֲרָעָא וְאֲנוּן רַבּוּתָא דְּבֵית

אֲפָרִים וְאֲנוּן אֲלֵפֵיא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

בְּכוֹר שׁוֹרוֹ. יֵשׁ בְּכוֹר שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדוּלָּה

ומלכות, שנאמר אף אני בכור אתנהו, וכן
בני בכורי ישראל: בכור, מלך היוצא
ממנו, והוא יהושע: שורו. שכחו קשה
כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון
לו, שנאמר ונתתה מהודך עליו: וקרני
ראם קרניו. שור כחו קשה ואין קרניו
נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו
קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויזפי
קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד
מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו,
אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו

פִּלְטְרִין וְאַחֲזִיזָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁחֻשׁוּבָה
לְכוּלָם הִיא, שְׁנֹאמַר נַחֲלָת צְבִי צְבָאוֹת
גּוֹיִם: וְהֵם רַבְבוֹת אַפְרִיִם. אוֹתָם
הַמְנוּגָחִים הֵם הַרְבֵּבוֹת שֶׁהָרֵג יְהוֹשֻׁעַ שָׁבָא
מֵאַפְרִיִם: וְהֵם אֲלֹפֵי מְנַשֶּׁה. הֵם הָאֲלֹפִים
שֶׁהָרֵג גִּדְעוֹן בְּמַדִּיָן, שְׁנֹאמַר וְזָבַח
וְצִלְמוֹנֶעַ בְּקֶרְקַע וְגו':

יח רביעי וְלִזְבוּלָן

אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ

וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלֵיהֶם׃

וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בְּמִפְקֹךְ

לֹא־גָחָא קָרְבָּא עַל בַּעֲלֵי דְבַבְךָ

וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּמַהֲכֶךְ לְמַעַבְד זְמַנִּי מוֹעֲדֵי־א

בִּירוּשָׁלַם׃

וּלְזְבוּלָן אָמַר. אֵלֹו חֲמֶשֶׁה שְׁבֻטִים שְׁבֹרֵךְ

בְּאַחֲרוֹנָה, זְבוּלוֹן גַּד דִּן נִפְתָּלִי וְאֶשֶׁר, כָּכָל

שְׁמוֹתֵיהֶם לְחִזְקָם וּלְהַגְבִּירָם, לְפָנֵי שְׁהִיוּ

חֹלְשִׁים שְׁבֹכָל הַשְׁבֻטִים, הֵם הֵם שְׁהוּלִיךְ

יוֹסֵף לְפָנֵי פֹרְעָה, שְׁנֹא־מֹר וּמִקְצָה אַחִיו

לקח חמשה אנשים, לפי שנראים חלשים
ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח
זבולן בצאתך ויששכר באהלִיךָ. זבולן
ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוץ ימים
ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות,
ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם
יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים
זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על
ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך.
הצלח בצאתך לסחורה: ויששכר. הצלח
בישיבת אהלִיךָ לתורה לישב ולעבר שנים

וּלְקַבּוֹעַ חֲדָשִׁים כִּמּוֹ שְׁנָאמֹר וּמִבְנֵי
יִשְׁשַׁכַּר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים רֹאשֵׁיהֶם
מֵאֲתִים, רֹאשֵׁי סִנְהֶדְרֹת הָיוּ עוֹסְקִים
בְּכַךְ. וְעַל פִּי קִבִּיעוֹת עֲתִיהֶם וְעִבּוּרֵיהֶם:

יֵט עַמֵּי הַר יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ
זִבְחֵי צֶדֶק בִּי שְׁפַע יָמִים
יִינָקוּ וְשִׁפְּנֵי טְמוּנֵי חוֹל:

שְׁבֻטֵּי דִישְׁרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא
יִתְכַנְּשׁוּן תָּמָן יְכַסּוּן נְכִסְתָּ קוּדְשִׁין
לְרַעּוּא אֲרֵי נְכִסֵּי עַמֵּי עֵלְיוֹן יִיכָלוּן

**וְסִימָא דְּמַטְמָרָא בְּחֵלָא מִתְגַּלִּיא לְהוֹן:
עמִים. שֶׁל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל: הֵר יִקְרָאוּ.
לְהֵר הַמְּזִרְיָה יֵאֲסֹפוּ, כָּל אֲסִיפָה עִ"י
קִרְיָאָה הִיא, וְשֵׁם יִזְבְּחוּ בְּרִגְלִים זִבְחֵי
צֶדֶק: כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינָקוּ. יִשְׁשַׁכְּר
וְזִבְּוֹלָן, וִיֵּהֶא לָהֶם פִּנְאִי לְעֶסֶק בַּתּוֹרָה:
וְשִׁפְנֵי טַמְּזֵנִי חוֹל. כַּסּוּיִי טַמְּזֵנִי חוֹל,
טָרִית וְחִלְזוֹן וְזִכּוּכִית לְבָנָה הַיּוֹצֵאִים מִן
הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וּבַחֲלָקוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכְּר וְזִבְּוֹלָן
הִיָּה, כַּמִּ"שׁ בַּמַּסַּכַּת מִגִּילָהָ, זִבְּוֹלָן עִם חֶרֶף
נִפְשׁוּ לְמוֹת, מִשּׁוּם דְּנִפְתַּלִּי עַל מְרוֹמֵי**

שדה, שהיה מתרעם זבולך על חלקו,
לאחי נתת שדות וכרמים וכו': ושפני.
לשון כסוי, כמו שנאמר ויספון את הבית,
וספון בארז, ותרגומו ומטלל בכיורי
ארזא. דבר אחר עמים הר יקראו, ע"י
פרקמטיא של זבולון, תגרי אומות העולם
באים אל ארצו, והוא עומד על הספר,
והם אומרים, הואיל ונצטערנו עד כאן,
נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של
אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל
ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים

מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של
זה לא באלוהות של זה, ומאכלו של זה
לא במאכלו של זה, והם אומרים, אין
אומה בשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר
שם יזבחו זבחי צדק: כי שפּע ימים
יינקו. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון
בשפּע:

ב וְלֵגָד אָמַר בָּרוּךְ מֵרְחִיב גָּד
כָּל־בֵּיא שָׁכֵן וְטָרַף זֶרַע אֶף
קֹדֶקֶד:

וְלִגְדֹּאֹמֶר בְּרִיךְ דְּאַפְתִּי לִגְדֹּא כְּלִיתָא

שְׂרִי וְיִקְטֹל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִּין:

ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו

של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא

שכן. לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך

נמשל באריות, שכל הסמוכים לספר

צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף

קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים

הראש עם הזרוע במכה אחת:

כא וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא כִּי שֵׁם

חֲלֻקֹת מַחֲקֵק סִפּוּן וַיִּתֵּן

רָאשֵׁי עָם צְדָקֹת יְהוָה עֲשֶׂה

וּמִשְׁפָּטֵיו עִם יִשְׂרָאֵל:

וְאֶת־קִבְל בְּקִדְמַתָּא דִּילָהּ אֲרִי תִמּוֹן

בְּאַחֲסַנְתָּהּ מִשֶּׁה סִפְרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל

קִבִּיר וְהוּא נִפְק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוּן

קָדָם יִי עֶבֶד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:

וִירָא רֵאשִׁית לֹו. רֵאָה לִיטוּל לֹו חֶלֶק

בְּאַרְץ סִיחּוֹן וְעֹזָג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוֹשׁ

**הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע
אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת
מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה
ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר ולא
ידע איש את קבורתו: ויתא. גד: ראשי
עם. הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש
הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר
ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם וגו':
צדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם,
ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד
שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה**

ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה

אמור:

בב חמישי ולדן אמר

דן גור אריה יזנק מן הבשן:

ולדן אמר דן תקיף כגור אריון ארעה

שתיא מן נחליא דנגדן מן מתנן:

דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר,

לפיכך מושלו באריות: יזנק מן הבשן.

בתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו
ממערות פמייאס והיא לשם, שהיא בחלקו
של דן, שנאמר ויקרא ללשם דן, וזינוקו
וקילוהו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה
יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות,
בך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות,
תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון
וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו
עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערות
פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל,

וּבֹא מֵהֶצְפוֹן לְדָרוֹם וְכֹלָה בִקְצֵה יָם
הַמֶּלֶח, שֶׁהוּא בַּמִּזְרָח יְהוּדָה שֶׁנִּטְלָה
בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁמִּפּוֹרֶשׁ
בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא גִבּוֹל בְּנֵי
דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לָשֵׁם וְגו',
יֵצֵא גִבּוֹלָם מִכָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁהִתְחִילוּ
לִנְחוֹל בּוֹ:

כַּג וְלִנְפֹתָי אָמַר נִפְתָּלִי שְׁבַע
רָצוֹן וּמֵלֵא בְּרִפְתִּי יְחִזָּה יָם
וְדָרוֹם יִרְשָׁה:

וְלִנְפֹתָי אֶמַר נִפְתָּלִי שִׁבְעַ רְעוּא וּמִלִּי

בְּרֶכֶן מִן קָדָם יִי מַעֲרַב יָם גְּנוֹסֶר

וְדִרּוּמָא יָרֵת:

שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון

יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה

בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה

לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון

צווי, כמו עלה רש, והטעם שלמעלה

ברי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שמע,

כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה,

שִׁמְעָה, יִדְעָה, סֹלַחַה, לִקְחָהּ, אִם כֵּן
יִרְשֶׁהָ לְשׁוֹן צוּרִי, וּבַמִּסּוּרֶת הַגְּדוֹלָה מִצִּיּוֹ
בְּאֶלְפָּא בֵּיתָא לְשׁוֹן צוּרִי דְּטַעְמִיהוֹן
מִלְּעִיל:

כֹּד וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי
אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹנִי אֶחָיו וְטַבֵּל
בְּשִׁמּוֹן רַגְלוֹ:

וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרִיךְ מִבְּרַכַּת בְּנֵי אֲשֶׁר
יְהִי רְעוּא לְאַחוּהִי וְיִתְרַבֵּי בְּתַפְנוּקֵי
מִלְּכִין:

ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי אין לך
בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר,
ואיני יודע כיצד: יהי רצוי אחיו. שהיה
מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון
ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר
אחר יהי רצוי אחיו, שהיו בנותיו נאות,
והוא שנאמר בדברי הימים הוא אבי
ברזית, שהיו בנותיו נשואות לכהנים
גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל
בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושבת שמן
כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא

לשמן, מנו להם פולמוסטום אחד זכו,

כדאיתא במנחות:

כה ברזל ונחשת מנעלך

וכימיה דבאך:

תקיף כפרזל ונחשא מותבך וכיומי

עולמתך תקפך:

ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר

נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים

בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו

האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה

במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר
אחר ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה
בהרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו
של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל:
וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך,
שהן ימי תחלתך ימי נעורריך, כך יהיו ימי
זקנתך, שהם דואבים זבים ומתמוטטים.
דבר אחר וכימין דבאך, וכימין שהם
טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר
אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך,
שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ

ישראל, שתהא מבורכת בפירות וכל
הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות
לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף
וזהב כלה מהם שהם מזיבות אותם
לארצם:

כו אין כאלו ישרון רכב שמים
בעזרד ובגאותו שחקים:

לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה
בשמ יא בסעדך ותקפה בשמי שמיא:
אין כאלו ישורון. דע לך ישורון, שאין

כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם:

רוכב שמים. הוא אותו אלוה שבעזרך,

ובגאותו הוא רוכב שחקים:

כז טי טי מענה אלהי

קדם ומתחת זרעו עולם

ויגרש מפניו אויב ויאמר

השם:

מדור אלהא די מלקדמין במימרה

אֶת־עֶבֶד עֲלֵמָא וְתָרִיךְ מִקְדָּמְךָ סְנָאָה

וְאָמַר שְׂצִי:

**מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים
לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, ובירר לו
שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו
כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם.
סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו
וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם
יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו, לעולם
אימת הגבוה על הנמוך, והוא שהכח
והגבורה שלו בעזרך: ויגרש מפניך אויב.**

ואמר לך השמד אותם: מענה. כל תיבה
שצריכה למ"ד בתחלתה הטייל לה ה"א
בסופה:

בה וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד
עֵין יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ הַגִּזְרִים
וְתִירוֹשׁ אֶף שָׁמַיִם יַעֲרֹפוּ טַל:
וַיֵּשְׁבָה יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֵן בְּלַחְוֹדוֹתָי כְּעֵין
בְּרַכְתָּא דְּבִרְכָנוֹן יַעֲקֹב אַבּוּהוֹן
לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אֶף שְׁמַיָּא

דְּעַלְוִיהוֹן יֵשׁ מִשְׁנוֹן בְּטָלָא:

בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו
ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין
להתאסף ולישב יחד מפני האויב: עין
יעקב. כמו ועינו בעין הבדולח, בעין
הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר
ירמיה בדד ישבתי, אלא בעין הבטחה
שהבטיחם יעקב, והיה אלהים עמכם
והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: יערפּו.
יטיפּו: אף שמיז יערפּו טל. אף ברכתו
של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב,

ויתן לך האלהים מטל השמים וגו':

בט אֲשַׁרְיָךְ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךְ

עִם נוֹשֵׁעַ בַּיְחֹזָה מִגֵּן עֶזְרֶךְ

וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאֻלֹּתֶךָ וַיַּכֶּחֱשׂוּ

אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ

תִּדְרֹךְ:

טוֹבֶךָ יִשְׂרָאֵל לֵית דְּכוּתֶךָ עֲמָא

דְּפִרְקָנָה מִן קַדָּם יי תִּקְיָךְ בְּסַעְדֶּךָ

וּדְמִן קַדְמוֹהִי נִצָּחֵן גְּבוּרֹתֶךָ וַיַּכֶּבּוּן

סִנְאָךְ לָךְ וְאֶתְּ עַל פְּרִיקַת צִוְּאֵי

מִלְכִּיהוֹן תִּדְרוֹךְ:

אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל. לְאַחַר שְׁפֹרֵט לָהֶם

הַבְּרִכּוֹת, אָמַר לָהֶם מָה לִּי לְפָרוֹט לָכֶם,

כָּלֹל דְּבַר הַכֹּל שִׁלְכֶם: אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי

כַּמוֹד. תִּשְׁוַעֲתֶךְ בַּה' אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עִזְרֶךְ

חֶרֶב גְּאוֹתֶךָ: וַיִּכַּחֲשׂוּ אִיבֶיךָ לָךְ. כַּגּוֹן

הַגְּבַעוֹנִים שֶׁאָמְרוּ מֵאֶרֶץ רַחֲוִקָה בָּאוּ

עֲבָדֶיךָ וְגו': וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרוֹךְ.

כַּעֲנִיָּן שֶׁנֶּאֱמַר שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִוְּאֵי

המלכים האלה:

דברים פרק-לד

א וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרֵבַת מוֹאָב

אֶל הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסֶגֶה

אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ

יְהוָה אֶת כָּל הָאָרֶץ אֶת

הַגִּלְעָד עַד דָּן:

וּסְלִיֵּק מִנְּשֵׂה מִמִּישָׁרָא דְּמוֹאָב לְטוֹרָא

דְּנָבוֹ יֵישׁ רִמָּתָא דִּי עַל אַפִּי יִרְחוּ

וְאַחֲזִיָּה יִי יֵת כָּל אֲרַעָא יֵת גְּלַעַד עַד

דִּן:

מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות

היו, ופסען משה בפסיעה אחת: את כל

הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל

בשלותה, והמציקין העתידים להיות

מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עובדים

עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את

הפסל, והראהו שמשון שעתיד לצאת

ממנו למושיע:

ב וְאֵת כָּל נִפְתָּלִי וְאֵת אֶרֶץ

אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל אֶרֶץ

יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

וְיֵת כָּל נִפְתָּלִי וְיֵת אֶרֶץ דָּאֶפְרַיִם

וּמְנַשֶּׁה וְיֵת כָּל אֶרֶץ דִּיהוּדָה עַד יָמָא

מֵעֶרְבָא:

וְאֵת כָּל נִפְתָּלִי. הִרְאָהוּ אֲרָצוֹ בְּשָׁלוֹתָהּ

וְחֹרְבָנָהּ, וְהִרְאָהוּ דְבוּרָהּ וּבִרְקָהּ מִקֹּדֶשׁ

נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו:
ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם
בשלותה ובחורבנה, והראהו יהושע נלחם
עם מלכי כנען שבא מאפרים, וגדעון
שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת
כל ארץ יהודה. בשלותה ובחורבנה,
והראהו מלכות בית דוד ונצחונם: עד הים
האחרון. ארץ המערב בשלותה
ובחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים
האחרון אלא היום האחרון הראהו
הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע

לְיִשְׂרָאֵל עַד שִׁיחִיו הַמָּתִים:

וְזֹאת הַנֶּגֶב וְזֹאת הַכֶּכֶר בְּקִנְיָת

יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד צֹעַר:

וְיַת דְּרוֹמָא וְיַת מִישָׁרָא בְּקִנְיָת דִּירְחוֹ

קִרְתָּא דְּדִקְלָיָא עַד צֹעַר:

וְזֹאת הַנֶּגֶב. אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבָר אַחֵר, מֵעֵרַת

הַמִּכְכֹּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב וַיָּבֹאוּ עַד

חֲבֵרוֹן: וְזֹאת הַכֶּכֶר. הִרְאֵהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק

כָּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בַּכֶּכֶר הִירְדֵן

יֹצֵקֵם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה:

ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת

הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב

לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶת־נָפֶה

הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךָ וְשָׂמָּה לֹא

תַּעֲבֹר׃

וַאֲמַר יִי לָהּ דָּא אֶרְעָא דִּי קִימִית

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְמִימָר

לְבָנֶיךָ אֶת־נָפֶה אַחֲזִיתְךָ בְּעֵינַיִךָ וּלְתַמּוֹן

לֹא תַעֲבֹר:

לֹאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הֲרֵאִיתִיךָ. כְּדִי
שֶׁתִּלְכְּ וּתֹאמֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב,
שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הִקְבִּ"ה קִיִּמָּה, וְזֶהוּ
לֹאמֹר, לִכְךָ הֲרֵאִיתִיָּה לָךְ, אֲבָל גְּזֵרָה הִיא
מִלִּפְנֵי שְׁשֵׁמָה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹלִי כֵךְ,
הִיִּיתִי מִקִּיִּמְךָ עַד שֶׁתִּרְאֶה אֹתָם נְטוּעִים
וְקַבּוּעִים בָּהּ, וְתִלְכְּ וּתְגִיד לָהֶם:

הַ וַיִּמָּת שָׁם מִנְּשָׂה עֶבֶד יְהוָה
בְּאַרְיָן מוֹאָב עַל פִּי יְהוָה:

וּמִית תָּמַן מִשֶּׁה עֲבָדָא דִּי בְּאַרְעָא

דְּמוֹאָב עַל מִימְרָא דִּי:

וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב

וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה

מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר

אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר

לקוח את ספר התורה הזה, אלא הקב"ה

אומר, ומשה כותב בדמע: על פי ה'.

בנשיקה:

וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאַרְץ מוֹאָב

מִוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יֵדַע אִישׁ

אֶת קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

וְקִבֵּר יִתֶּה בְּחִילָתָא בְּאַרְעָא דְּמוֹאב

לְקַבֵּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יֵדַע אִישׁ יֵת

קִבְרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ. הַקַּב"ה בְּכַבּוּדּוֹ. רַבִּי

יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר הוּא קִבֵּר אֶת עַצְמוֹ, וְזֶה

הוּא אֶחָד מִשְׁלָשָׁה אֲתִין שֶׁהִיא רַבִּי

יִשְׁמַעְאֵל דּוֹרֵשׁ כֵּן, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בִּיּוֹם מְלֹאֵת

יָמֵי נִזְרוֹ יִבִּיא אוֹתוֹ, הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ,

כִּי־צֵא בּוֹ זֶה־שִׂיאוֹ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָּה, וְכִי
אֲחֵרִים מִשִּׂיאים אוֹתָם, אֲלֵא הֵם מִשִּׂיאים
אֵת עֲצָמָם: מוֹלֵ בֵּית פֶּעֹזֹר. קִבְּרוּ הִיָּה
מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית לְכַפֵּר עַל
מַעֲשֵׂה פֶּעֹזֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים
שֶׁנִּבְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת:

וּמִנְשָׂה בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
בְּמֹתוֹ לֹא כָּהֱתָה עֵינָו וְלֹא נָם
לְחָה:

וּמִנְשָׂה בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כִּד מִית

לֹא כָהֶת עֵינֹהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקָּרָא

דְּאַפּוּהִי:

לֹא כָהֶתָּה עֵינֹו. אִף מִשְׁמַת: וְלֹא נִם

לַחָה. לַחלוּחִית שָׁבוּ, לֹא שִׁלַּט בּוּ רַקְבוֹן

וְלֹא נִהַפֵּךְ תוֹאֵר פְּנִיו:

חַ וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִנְּשָׁה

בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם

וַיִּתְּמוּ יָמֶי בְּכִי אֲבֵל מִנְּשָׁה:

וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מִנְּשָׁה בְּמִישְׁרֵיא

דְּמוּאֵב תִּלְתִּין יוֹמִין וְשְׁלִימוֹ יוֹמִי

בְּכִיתָא אֲבָלָא דְּמִשָּׁה:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַזְכָּרִים, אֲבָל בְּאַהֲרֹן, מִתּוֹךְ

שְׁהִיָּה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ

לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֹאמַר כָּל בֵּית

יִשְׂרָאֵל, זְכָרִים וְנִקְבוֹת:

ט וַיְהִי־שָׁעַ בֶּן נוֹן מָלֵא רוּחַ

חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מִשָּׁה אֶת יָדָיו

עַל־יוֹ וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹיוֹ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה

יְהוָה אֶת מִשְׁחָה:

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון מְלִי רוּחַ חֲכֻמַּתָּא אֲרִי

סִמְךָ מִשְׁחָה יֵת יְדוּהִי עֲלוּהִי וְקִבִּילוּ

מִנֵּה בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעֲבָדוּ כְמָא דִּי פִקִּיד

יֵת מִשְׁחָה:

וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל

כְּמִשְׁחָה אֲשֶׁר יִדְעוּ יְהוָה פָּנִים

אֶל פָּנִים:

וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁחָה דִּי

אֶתְגַּלֵּי לֵה יִי אֶפֶיִן בְּאֶפֶיִן:

אֲשֶׁר יִדְעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים. שֶׁהִיָּה לְבוֹ

גַּם בּוֹ וּמִדְבַּר אֱלֹיוֹ בְּכָל עֵת שְׂרוּצָה, כַּעֲנִין

שֶׁנֶּאֱמַר וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֵל ה', עֹמְדוֹ

וְאֲשַׁמְעָה מָה יִצְוֶה ה' לָכֶם:

יֵאָלְכַל הָאֲתֹת וְהַמִּוִּפְתִּים אֲשֶׁר

שִׁלַּחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ

מִצְרַיִם לְפָרֹעַ וְלָכַל עַבְדָּיו

וְלָכַל אֶרְצוֹ:

לְכֹל אֲתִיָּא וּמוֹפְתֵיָּא דִּי שְׁלַחָה יִי

לְמַעַבְדַּ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכֹל

עַבְדֹּהִי וּלְכֹל אֲרֵעָה:

יב וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל

הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה

מִנְּשָׂה לְעֵינַי כֹּל יִשְׂרָאֵל:

וּלְכֹל יָדָא תְּקַפְתָּא וּלְכֹל חֲזוֹנָא רַבָּא

דִּי עֲבַד מִנְּשָׂה לְעֵינַי כֹּל יִשְׂרָאֵל:

וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה. שְׁקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה

**בלוחות בידיו: ולכל המזרא הגדול. נסים
וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני
כל ישראל. שנשאו לבו לשבור הלוחות
לעיניהם, שנאמר ואשברם לעיניכם,
והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר
אשר שברת, יישר כחך ששברת: חסלת
פרשת וזאת הברכה:**